

דף השבוע

יג.-יג :

יג. ז) בע' איסור רחיצה קודם קבורה

א) בע' כל שהוא משום אבל ח) בע' טבילה במים חמים

ב) בע' כל שהוא משום תענוג ט) בע' טבילה בזמנה

יג: י) בע' מי ששכח ענינו וענינו בשבת ויו"ט

עניני הלכה

ג) בע' הא נערה רשאה

ד) בע' סיכום הענין יא) בע' טבילה בחמין

ה) בע' והיכן אומרה יב) בע' רחיצה לאבל

ו) בע' וכי יחיד קובע ברכה לעצמו יג) בע' עננו בתעניות שלנו

ביתר עיון יד) בע' עננו כשאין עשרה בבה"כ

טו) בע' נוסח ברכת עננו

דף השבוע לימוד מסכת תענית מוקדש

לע"נ נעכא גיטל בת שמואל הירש הלוי ע"ה

Sign up to receive these valuable *marei m'komos* at www.dafaweek.org

להערות קושיות וטעיות AsherMillman@gmail.com

1) תד"ה וכל שהוא- ועכשיו שאין תענית ציבור בבבל אלא תשעה באב מותרין אפילו בחמין אפילו י"ז בתמוז וצום גדליה כך פסקו הראב"ה ור' יואל אביו אסר לרחוץ בחמין.

2) שו"ת פנים מאירות חלק ב סימן מט- וכתבו התוס' ז"ל כל משום תענוג ועכשיו שאין תענית ציבור בבבל אלא ט' באב ומותרין אפילו בחמין אפילו י"ז בתמוז ולפ"ז דוקא בבל אבל ארץ ישראל כל דין תענית ציבור נהוג בו.

3) קרן אורה שם- משמע מדבריהם דמטעם דאין תענית ציבור בבבל גם הג' צומות בכלל, ולא הבנתי דמה ענין הג' צומות לשאר תענית ציבור, דאיזה טעם שנאמר בהא דאין תענית ציבור כו' לא שייך בהני ג' צומות. ואפילו לטעמו של הרמב"ן ז"ל דבבבל אין בית דין מומחה זה אינו שייך בג' צומות שהם תקנת נביאים... אפשר לומר דסבירא ליה לראב"ה ז"ל בטעמו של הראב"ד ז"ל, דמשום הכי הקילו על בני בבל מפני שהן עניים וגם הארץ לחה, וכמו שכתב הר"ן ז"ל בשמו (ה' ע"א בדפי הר"ן), ומשום הכי גם בג' הצומות לא קיבל עליהם כל חומרות העניים האלו וכו'.

4) ב"ח אורח חיים סימן תקנ- ואם כן לפי מה שכתב רבינו וכל שכן בדורות הללו שיש שמד ואין שלום הלכך הכל חייבין להתענות מדברי קבלה וכו' לאו ברצו תלו כיון שיש שמד וכל דין תענית ציבור יש בהן ואסורין ברחיצה וכו' והיאך כתב שוב ומיהו מותרין ברחיצה וכו'.

5) משנה ברורה שם- מותרים ברחיצה וכו' - דבשעה שרצו וקבלו עליהם לצום בכל הארבע תענית הנ"ל לא קבלו עליהם שיהיו בחומר ת"צ כט"ב לפי שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בה ובעל נפש יחמיר בכולן כמו בט"ב אלא שאם חל ליל טבילה יקיים עונתו וגם בנעילת הסנדל לא יחמיר משום חוכא וטלולה [וכן אם חל י' בטבת בע"ש אין להחמיר ברחיצה בחמין מפני כבוד השבת.

יג:

ג) בע' הא נערה רשאה

1) רש"י ד"ה אין- הא נערה שאינה ראויה להינשא עדיין עד שתבגר רשאה דבת חיוב אבילות היא וקטנה אינה חייבת ולא כלום.

ד) בע' סיכום הענין

1) חידושי הריטב"א מסכת תענית דף יג עמוד ב

הכל אפילו לאבל. וי"מ שאן התירו אפילו צונן פניו ידיו בט' באב.

³ ולפ"ד אין ראייה ששיטת רש"י כאן כשיטות דמתיר צונן בט' באב כמו באבל דשייך דמהל' תענית איה"נ שווים ומותר צונן במקצת ומה דמחדש בפסחים הוא דיש איסור מהל' תענית וזה אוסר אפילו מקצת גופו בצונן כמו יוה"כ.

⁴ וצ"ע דודאי ראויה היא ורק דאין לה יד. ואם דצד ב' של רד"ה בימי כיון דמת האב יש לה יד בפ"ע וצ"ע.

א) בע' כל שהוא משום אבל

1) רש"י ד"ה כל שהוא- תענית שאסרו חכמים רחיצה משום אבל, כגון תשעה באב שהוא משום אבילות חורבן, וכל שכן אבל ממש שמתו לפניו, דאית ליה צערא טובא אסור בין בחמין וכו'.

2) ר"י מסכת תענית דף ד עמוד ב- כל שהוא משום אבל כגון תשעה באב אסור בין בחמין בין בצונן... והלכתא אבל אסור בין בחמין בין בצונן לפניו ודין ורגליו וחמין אסור בצונן מותר.

3) הר"ן שם- צער אבילות החורבן כגון ט"ב ואבל אסור בין בחמין בין בצונן. ומיהו לא שוו אהדדי דבט"ב אמרי' בפרק מקום שנהגו (דף נד ב) דאסור להושיט אפילו אצבעו קטנה במים כדרך שאסור ביוה"כ ואילו באבל מסקינן בסמוך דפניו ידיו ורגליו בצונן מותר.

4) מרדכי מסכת תענית הלכות תשעה באב רמז תרלט- אלמא דשרי [צונן] באבל וה"נ בט' באב וסוגיא בפרק בתרא דיומא ופרק מקום שנהגו משמע דאין הלכה כמותו אלא כמו שפוסק תלמודא ספ"ק דתענית וכן השיב רבינו שמשון משאנ"ץ.¹

5) מאירי- ובאבל החמירו יותר שלא הותר אלא פניו ידיו ורגליו ובצונן הא כל גופו אפילו בצונן ובחמין אפילו ידיו ורגליו אסור למעלה מהם ט' באב שאסור אף בהושטת אצבע אף בצונן וכ"ש ביום הכפורים וקצת רבני צרפת מתירים אף בט' באב רחיצת פניו ידיו ורגליו בצונן.²

6) חידושי הגר"י יוצא צג:- והנראה דהנה בת"ב יש שני דינים דין תענית ודין אבילות, כדאיתא בתענית (דף ל' ע"א) כל מצוות הנהגות באבל נוהגות בת"ב, הרי דבת"ב יש דין אבילות, ואיסור רחיצה בת"ב הוא משני דינים משום אבילות ומשום תענית, כדמשמע בתענית (דף י"ג ע"א) כל שהוא משום אבל כגון ת"ב ואבל אסור בין בחמין בין בצונן כל שהוא משום תענוג כגון ת"צ בחמין אסור מותר, משמע שהאיסור רחיצה בת"ב הוי משום אבילות... וגם איסור הרחיצה משום התענית דאילו באבילות האיסור עד שירחוץ כל גופו, ובת"ב אסור אפי' להושיט אצבעו במים ועל כרחך דהאיסור הוא משום דין התענית, וזהו חידושו של ר"א דבת"ב אסור להושיט אצבעו במים, וביוה"כ בע"כ מדין התענית הוא דבדין התענית הוי ת"ב כיוה"כ וכו'.³

ב) בע' כל שהוא משום תענוג

¹ מבואר דיש כאן מח' ראשונים אם גמי' דידן נגד הגמ' ביומא ופסחים לעי' צונן במקצת גופו באבל. ולרש"י כאן לכ' מוכרח לפרש דאסור כאן בין בט' באב בין באבל דרש"י פירש דאבל יותר חמור כאן ואם אסור צונן אפילו אצבע קטנה כ"ש באבל ממש. וזה שלא כשיטת הר"י ור"ן.

² וזהו שיטה שלישיית דמקיל אפילו בט' באב פניו ידיו בצונן. ויצא מכל הנ"ל ג' שיטות. רוב ראשונים מפרשים דצונן אסור לגמרי בט' באב ומותר באבל פניו וידיו. וי"מ שהגמ' כאן אוסר

בראש חודש אין מברכין עליו, ומייתי ז"ל ראייה לדבריו מהא דאמרין בפסחיםסא

(3) טור אורח חיים הלכות תענית סימן תקסה

ואם נזכר קודם שעקר רגליו אומר אותו בלא חתימה וי"א כיון שסיים כבר כל י"ח ברכות שיכול לאומרה בחתימה ואין כאן משום אין יחיד קובע ברכה לעצמו ולא נהירא

ביתר עיון

ז) בע' איסור רחיצה קודם קבורה

(1) רש"י מסכת תענית דף יג עמוד א- וכל שכן אבל ממש שמתו לפניו, דאית ליה צערא טובא - אסור בין בחמין וכו'.

(2) רמב"ם הלכות אבל פרק א הלכה ב- מאימתי יתחייב אדם באבל משיסתם הגולל, **אבל כל זמן שלא נקבר המת אינו אסור בדבר מן הדברים שהאבל אסור בהן**, ומפני טעם זה רחץ דוד וסך כשמת הילד טרם שיקבר.⁵

(3) שולחן ערוך יורה דעה שמא- כל זמן שלא נקבר המת...הגה... **וי"א דאסור ברחיצה וסיכה** ושמחה ושאלת שלום ותפורת ובמלאכה וכו'.

(4) ביאור הגר"א יורה דעה סימן שמא ס"ק יח- ומה שכתוב בדוד וירחץ ויסך כו' שאני שהמלך מותר ברחיצה כמ"ש ביוה"כ (רפ"ח דיומא) והמלך והכלה כו'. תה"א ועוד תי' שם ובשם הראב"ד ע"ש (ע"כ):⁶

ח) בע' טבילה במים חמים⁷

(1) רש"י ד"ה טבילה- חמי האור הא שאובין נינהו.⁸

(2) תנ"ה טבילה- הא שאובים נינהו מדלא קאמר משכחת לה טבילה (בחמין) דכשירה בחמין כגון שהוחמו והומשכו לבריכה אלא שאמר בחמי טבריא יש להוכיח דכולו שאוב אפילו ע"י המשכה לא מהניא טבילה וכו'.⁹

(3) מרדכי (הלי' נדה ס"י תש"נ מס' שבעות)- וזאת אשר השיב רבינו שמשון משנץ לר"י אחיו וז"ל אמרו לי שהיית רוצה להתיר למלא מקוה מים חמים ולחברו אל הנהר בשפופרת הנוד **ודבר זה ראוי לאסור יותר משום גזירת מרחצאות**...ואני שמעתי ואיני יודע אם ממורי ר"ת עצמו או ממורי רבינו הקדוש שהיה מקוה אחד שהיו מחממות הנשים יורה מלאה מים ומשליכות למקוה לחממו בימות החורף **ואסור להן רבינו תם והטעם *לא נאמר ושמא מטעם זה אסור** ואל תשיבני

שדינם כמו שאובים. ושיטת המרדכי דהוי כמו שאובים שיש בהם גזירת מרחצאות.

⁸ ורש"י פירש כשפוטו שהשאובין כאן הוי שאובין ממש ורק דצ"ע דעדיין יש חמין אחרים כמו ע"י המשכה וזה באמת קושיית התוס' בתמורה על רש"י דהכשר המשכה.

⁹ לכו' ר"ל דכוונת הגמ' כאן לחמין מחמת המשכה והם כשאובין.

נמצינו למדין ששלש מקומות הם ודיניהם שלשה, דט' באב החמור שהוא משום אבל דכל ישראל אסור להושיט אפילו אצבעו בצונן ואינו צריך לומר בחמין, מיהו כל חייבי טבילות טובלין כדרך בין בט' באב בין ביוה"כ ובלבד בטבילה בזמנה שהיא מצוה, ואבל שהוא אבילות דיחיד קיל מיניה דשרי בצונן מקצת הגוף, ותענית צבור דקיל טפי דלא הויא אלא משום תענוג שרי כל הגוף בצונן ושרי בחמין מקצת גופו, והשתא מתניתא דבגורת שפיר מיתוקמא ברחיצה ובצונן ולענין רחיצת כל הגוף, דבנערה ובאבל דעלמא אסור ובדידה שרי משום ניוול לרחוץ כל גופה. ואם להעביר את הזוהמא מותר. פירוש וכל שכן לרפואה אם יש לו חטטין בראשו, דהא אפילו בט' באב ויה"כ שרי.

ה) בע' והיכן אומרה

(1) בית יוסף אורח חיים סימן תקסו

וכתב באורחות חיים אומר עננו בין גואל דכתיב (תהלים יט טו) ה' צורי וגואלי וסמך ליה יענך ה'

(2) האגודה מסכת תענית פרק א - מאימתי

ובספר רוקח כתוב דתפלת ענינו יש בה ס"ג תיבות נגד ס"ג אותיות בשלשה אבות ושני עשר שבטים

(3) ראב"ה חלק ג - הלכות תענית סימן תתסב

ומסקנא דהילכתא דשליח ציבור אומר בין גואל לרופא לפי שאין פסוק בחיבורים כמו בשאר ברכות, כדאיתא במסכת מגילה

ו) בע' וכי יחיד קובע ברכה לעצמו

(1) רא"ש מסכת תענית פרק א- אלא אמר רב יצחק בשומע תפלה. וכן אמר רב ששת בשומע תפלה והלכה בשומע תפלה. לא שנה יחיד המתענה ולא שנה יחיד המתפלל בצבור ונתענית צבור ויש שהיו רוצים לומר דיחיד שהיה מתפלל בתענית צבור אומר בין גואל לרופא דלאו קביעותא דיחיד לעצמו היא דצבור קבעי לה ואף על גב דקא מצלו ביחידי צבור נינהו. ואין נראה לראב"ה ז"ל.

(2) ר' פרחיה (בשיטת הקדמונים) מסכת שבת דף כד עמוד ב

אלא אמר רב יצחק יחיד אומרה בשומע תפלה. שמע מינה דרבים קובעין ברכה לעצמן. ולפיכך צבור שמתענין אומרים ענינו בין גואל לרופא, ויחיד שהתענה אומר ענינו בשומע תפלה ואינו קובע ברכה לעצמו. ורבינו משה ז"ל סבירא ליה דאין מברכין על המנהגות כלל, ואפילו בציבור הקוראין ההלל

⁵ ועיין בהרש"ש דמעורר שזה כנגד דברי רש"י.

⁶ ובזה מתורץ ראיית הרמב"ם.

⁷ גירסת הגמ' בפנינו הוא שאסרו חמים מפני שהם שאובים. וזה מח' ראשונים מהפשט בזה דיש חמין אע"פ שאינן שאובין. ואי"ה יסביר. ולמעשה משמע דיש ג' מהלכים. שיטת רש"י כאן דהוי שאובים ממש. שיטת תוס' דהכוונה למהשכה

מחמי טבריא שיש הפרש וספיק דתעניות נמי אמרי' במאי אילימא בחמין מי איכא והא שאובין ניהו **פירוש דכשאובין חשיבי**¹⁰.

(4) רש"י מסכת תמורה דף יב עמוד ב- **שאפילו כל המקוה ממים שאובין דרך המשכה כשר**.

(5) תוספות מסכת תמורה שם- ועוד היכי מצינו למימר דלרבנן שאיבה שהמשיכה כולה ואין במקוה מי גשמים אחרים שיהא כשר א"כ קשיא מפרק קמא דתענית...ואי בחמין טבילה מי איכא בחמין הא שאובין ניהו **ואי כדברי רש"י דשאיבה מטהרת ברבייה בלא שום מי גשמים אם כן מצינו טבילה בחמין כגון שהמשיכן וכו'**¹¹.

(6) פני יהושע מסכת ברכות דף כב עמוד א- אלא על כרחך הא דקאמר הכא וכי יש טבילה בחמין היינו משום דטריחא מלתא לעשות כן ומשום הכי היה מזלזלים בטבילה זו...ועל דרך זו יש ליישב ג"כ הא דקאמר בתענית פ"ק (דף י"ג ע"א) טבילה בחמין מי איכא.

(7) רבי עקיבא איגר מסכת יומא דף לא: - אמנם באמת תמוה לי על המרדכי דמ"ל להמציא חומרא זו ונצטרך לדחוק בההיא דיומא, הלא עיקר ראייה לאיסור מסוגי דפ"ק דתענית הנ"ל, ואמאי לא נחלק בריווח דדווקא בחמין שייד לומר דכשאובין חשיבי דדומה למרחצאות ויבואו לטבול גם במרחצאות, אבל לפשר בעלמא י"ל דשרי.

ט) בע' טבילה בזמנה

(1) רש"י יג- וחייבי טבילות אין, **משום דטבילה בזמנה מצוה, שממהר לטהר עצמו**.

(2) ספר האגור הלכות טבילה סימן אלף שפא- **רבינו חננאל פסק דטבילה בזמנה מצוה. ור"ת פסק דלאו מצוה היא. ובירושלמי אית' כדברי ר"ת. ורבינו שמשון היה מנהיג בתו לטבול אף בחורף בזמנה אף על פי שבעלה לא היה בעיר. וכן רבינו אליהו וכן ה"ג וכן בתשובות הגאונים. וכן ספר התרומה. וכן עמא דבר לטבול בשבת. מרדכי.**

(3) שולחן ערוך או"ח תקנ"ד ח' - טבילה של מצוה בזמנה, מותרת; אבל בזמן הזה אין טבילה בזמנה, הילכך לא תטבול בו; וכן נהגו.

(4) חכמת אדם שער בית הנשים כלל קיח- אם בעלה בעיר מצוה לטבול בזמנה **אף על גב דקימא לן דטבילה בזמנה לאו מצוה** דלכן האלמנות והבתולות אין נוהגין לטבול מכל מקום בנשואה משום בטול פריה ורביה אפילו לילה אחת ודאי מצוה היא ולכן אם אירע זמן טבילתה בליל שבת מותרת לטבול אם לא יכלה לטבול קודם לכן וכו'.

¹⁰ ולפ"ד אינם שאובים ורק כמו שאובים שיש פסול ה"ה בחמין מחמת גזירת מרחצאות.

¹¹ ותוס' שלנו הסביר הגמ' שם שלא כרש"י מחמת סתירה זו.
¹² דהיינו דיש המח' הכללי אם טבילה בזמנה מצוה וזו שאלה בעצם מהות הטבילה מהוא אם מצוה אם לאו. אכן אפילו להצד דאינו מצוה עצמיות מ"מ אם יבא לידי פו"ר אז הוי מצוה מחמת זה. וכן אע"פ שאין הטבילה עצמה מצוה מ"מ היה להתיר ביוה"כ ורק דא"א לקיים פו"ר ולכן אינו מצוה.

(5) שולחן ערוך הרב אורח חיים סימן תריג- אסור לאשה לטבול בליל יום הכיפורים אפילו הגיע זמן טבילתה בלילה זו כיון שאסורה לשמש בלילה זו אין בטבילתה מצוה כלל לפי מ"ש ביו"ד סימן קצ"ז דטבילה בזמנה לאו מצוה היא אלא אם כן בעלה עמה ומשום ביטול פריה ורביה.¹²

י) בע' מי ששכח ענינו וענינו בשבת ויו"ט

(1) סידור רש"י סימן תקמד- וכי יחיד קובע ברכה לעצמו, אלא אמר רב יצחק בשומע תפילה, **ואי אשתלי ולא אדכיר אומרה קמי יהיו לרצון אמרי פי**, ומי שיושב בתענית בשבת או ביום טוב שאין בו שומע תפילה, **אומרה ביהו לרצון אמרי פי**. וציבור שמתענה, ושליח ציבור לא מתענה, (יורדין) [יורידו] לפנייהם מי שמתענה, ויאמר ענינו, אבל מי שלא מתענה אי אפשר לומר ענינו.

(2) מאירי ברכות לא: - **ובתפלת ענינו של שבת כתב בהלכות גדולות שאומרו בתחנונים שאחר תפלתו ובתלמוד המערב שברפ"ק שחר אמרו ר"ח שחל להיות בתענית פי' כגון שקבלו עליהם תעניות ופגע בהם ר"ח שאין מפסיקין כמו שיתבאר במקומו היכן הוא מזכיר של תענית פי' במוסף שאין בו י"ח ר' זעירא אומר בהודאה ר' בא אומר בעבודה ר' אבינא אומר אומרה ברכה רביעית ר"ל קודם ראשי חדשים¹³ נפק עובדא כר' בא והילכך אומרו בעבודה ומ"מ בתלמוד המערב שלנו אין גורסין בו היכן מזכיר של תענית אלא היכן הוא מזכיר של ר"ח וכו'.**

(3) ראב"ה חלק ג - הלכות תענית סימן תתסב- כתוב בהלכות גדולות היכי דיתיב בתענית בשבת דליכא שומע תפלה אומר ענינו בסוף אלהי נצור ויהיה לרצון אמרי פי. **ונראה לי דש[ג]גה הוא ד(ב)ברכה חמישית אומר ענינו, ושוב רצה ומוזים וברכת כהנים**¹⁴.

עניני הלכה

יא) בע' טבילה בחמין

שולחן ערוך יורה דעה הלכות מקואות סימן רא- יש מי שאוסר להטיל יורה מלאה מים חמין לתוך המקוה לחממו, וכן למלאה מקוה מים חמין ולחברו לנהר בשפופרת הנוד. הגה: ויש מקילין ומתירין להטיל חמין למקוה כדי לחממו (הגהות מרדכי דה' נדה בשם ראב"ה וריב"א). ומכל מקום יש להחמיר אם לא במקום שנהגו להקל, אז אין למחות בידן

וזה כהחכמת אדם הנ"ל דהיה לאסור טבילה בליל שבת למה דקיי"ל לאו מצוה ורק מחמת פו"ר יש להתיר דשוב הוי מצוה. ולכ' נפק"מ מה יהא אם א"א לה לבא לידי פו"ר אם מותר לילך בליל שבת.

¹³ דהיינו שכולם אינם כהבה"ג ורק מקומות אחרות יש לאומרה.

¹⁴ כדעת הירושלמי

(בנימין זאב); ובחמי טבריא מותר לכולי עלמא (מרדכי בסוף שבועות). ולאחר הטבילה במי מקוה כשרים, מותרת ליכנס למרחץ כדי שתחמם עצמה (מרדכי); אבל לחזור ולרחוץ אח"כ, קנא יש אוסרים (מרדכי בשם ר' שבט), וכן נהגו.

2) ערוך השולחן שם- **אבל בכל מדינות שלנו זה כמה דורות שמטילין חמין למקוה או מחממין אותן ע"י מכונה** שקורין פאראווי"ק והוא מן הנמנעות במדינתנו בחורף לטבול בצונן ואף גם בקיץ מצד דהמקוות שלנו הם ממעיינות והקור גדול מאד ואלמלי היינו מחמירים בזה כבר בטלה פריה ורביה מישראל או היו הנשים באות לידי סכנה באין ספק והיו מכשולים רבים כמובן **ולכן מכבר נהגו כן ואין פוצה פה ומצפצף וח"ו לפקפק על זה והמפקק עתיד ליתן את הדין אך מעולם לא שמענו מפקפקים בזה.**

3) שו"ת רבי עקיבא איגר החדשות סימן נ-**וכמדומני נתפשט ההיתר בכל גלילות פולין, א"כ ראוי לסמוך במלתא דרבנן בשעת הדחק, ובפרט להפיג צינתן בעלמא עד שלא יקרא עליו שם חמין בוודאי נ"ל להיתר.**

יב) בע' רחיצה לאבל

1) שולחן ערוך יו"ד סימן שפ"א א'- רחיצה כיצד, אסור לרחוץ כל גופו, אפילו בצונן; אבל פניו ידיו ורגליו, בחמין, אסור; בצונן, מותר. ואם היה מלוכלך מטיט וצואה, רוחץ כדרכו ואינו חושש. הגה: כל זה מדינת אינו אסור רק שבעה, אבל אח"כ מותר ברחיצה, אלא שנהגו האידנא לאסור רחיצה כל לי יום (מהר"מ הלכות שמחות ובהגמ"י פ"ז מהל' יום טוב ופ"י דהל' אבל); ואפילו לחוף הראש אסור (לקמן סי' ש"צ ובא"ז); ואין לשנות המנהג, כי מנהג קדום הוא ונתייחד על פי ותיקין (א"ז בשם רשב"א).

יג) בע' עננו בתעניות שלנו

1) טור אורח חיים הלכות תענית סימן תקסו- **וכתב אבי העזרי ששמע מאביו רבי' יואל ומרבו רבי שמשון ז"ל שהיו תמיהין על מה שמכו הראשונים שמתפלל ש"צ עננו בין גואל לרופא כשמתפללין על גזירה או על כל צרה שלא תבא עליהם וכן למה קורין ויחל דכחידים דמו כדחזינן אפי' באנשי נווה דחשיבי כחידים לענין שאלת מטר אבל תענית בה"ב שאחר הפסח ואחר החג נהגו בהן בכל תפוצות ישראל ולא הוי תענית יחיד. והראב"ד כתב על אלו שהן תענית יחיד ולא יאמר בהם ש"צ עננו בין גואל לרופא ולא יקראו בהן ויחל...כתב א"א הרא"ש ז"ל ובאשכנז עשאו קבע והכל מתענין בהם...אבל קהל שמקבלין עליהם תענית ודאי רבים איקרו ויכולין לקבוע ברכות ע"כ.**

2) ערוך השולחן שם- וכתב רבינו הרמ"א בסעיף ב' ומיהו אם קבעו התענית בבי' וה' אין דוחין פרשיות השבוע בשחרית אלא קורין בשחרית בפרשה השבוע ולערב קורין בפרשה ויחל לבד בה"ב שאחר פסח וסוכות שקורין גם בשחרית ויחל עכ"ל **ועכשיו גם בה"ב אין קורין בשחרית רק פרשת השבוע מפני שבימינו נתמעטו המתענים.**

יד) בע' עננו כשאין עשרה בבה"כ

1) שולחן ערוך אורח חיים הלכות תענית סימן תקסו- אין שליח צבור אומר עננו ברכה בפני עצמה, אא"כ יש בבית הכנסת עשרה שמתענין; ואפילו אם יש בעיר עשרה שמתענין, כיון שאין בבית הכנסת עשרה שמתענין, לא.

2) ביאור הגר"א שם- דבפחות מכאן אין נקרא ציבור.¹⁵

3) משנה ברורה שם- "בפני עצמה" - אבל יאמרנה בש"ת כשאר יחיד כיון שהוא ת"צ.

4) שער הציון שם- כן משמע מביאור הגר"א וכן משמע בתשובת הרשב"א סימן פ"א, דלא כפרי מגדים שמתפק בזה.

5) שערי תשובה שם- עבה"ט ועיין במח"ב בשם מהר"מ בן חביב בתשובה כת"י שאין זה אלא בת"צ שהקהל קיבלו עליהם על כל צרה של"ת אבל הד' צומות דמדברי קבלה ניהו אפי' אין שם מתענים רק ששה או שבעה והשאר אינם מתענים דאניסו שהם חולים יכולים לקבוע ברכת עננו ולקרות ויחל אף שאין שם עשרה מתענים בבה"כ ע"ש, ונראה דעכ"פ ששה או שבעה בעינן ואם אין שם רק חמשה אין להם לוי' עננו ולא יוציאו ס"ת כלל כיון שאין כאן רוב מתענים וגם ביש ששה צ"ע לפענ"ד דאפשר דרובא דמנכרי בעינן כמ"ש לעיל סי' קצ"ז לענין זימון בעשרה עיין שם.

טו) בע' נוסח ברכת עננו

1) ערוך השולחן אורח חיים סימן תקסו- **וחותם בא"י העונה לעמו ישראל בעת צרה** כן הוא הנוסחא בטור וש"ע אבל ברמב"ם בפ"ב מתפלה כתב **העונה בעת צרה** ונראה דנוסחת הטור וש"ע יותר מבורר שהרי גם בראה בעניינו וברפאינו מזכירים גואל ישראל רופא חולי עמו ישראל ולמה לא יאמרו כאן העונה לעמו ישראל **וכן ראוי להגיה בסידורים.**

¹⁵ ולכן הוי חסרון של וכי יחיד קובע ברכה לעצמו.